

Zadeva C-124/20

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

Datum vložitve:

5. marec 2020

Predložitveno sodišče:

Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Nemčija)

Datum predložitvene odločbe:

2. marec 2020

Tožeča stranka:

Bank Melli Iran, delniška družba, ustanovljena po iranskem pravu

Tožena stranka:

Telekom Deutschland GmbH

Hanseatisches Oberlandesgericht (višje deželno sodišče v Hamburgu, Nemčija)

[...] (ni prevedeno)

S k l e p

v zadevi

BANK MELLI IRAN, delniška družba, ustanovljena po iranskem pravu,
[...] (ni prevedeno) Hamburg

– tožeča stranka, pritožnica in nasprotna stranka v pritožbenem postopku –

[...] (ni prevedeno)

proti

Telekom Deutschland GmbH, [...] (ni prevedeno) Bonn

– tožena stranka, nasprotna stranka v pritožbenem postopku in pritožnica –

[...] (ni prevedeno)

[...] (ni prevedeno) je enajsti civilni senat Hanseatisches Oberlandesgericht (višje deželno sodišče v Hamburgu) [...] (ni prevedeno) 2. marca 2020 sklenil:

I. Postopek se prekine.

II. Sodišču Evropske unije se zaradi razlage člena 5, prvi odstavek, Uredbe Sveta (ES) št. 2271/96 z dne 22. novembra 1996 o zaščiti pred učinki ekstrateritorialne uporabe zakonodaje, ki jo sprejme tretja država, in dejanji, ki na tej zakonodaji temeljijo ali iz nje izhajajo (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 10, zvezek 1, str. 75), kot je bila spremenjena z Delegirano uredbo Komisije (EU) 2018/1100 z dne 6. junija 2018 (UL 2018, L 199I, str. 1), v predhodno odločanje predložijo ta vprašanja:

1. Ali se člen 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 uporablja samo, če je gospodarski subjekt EU, ki opravlja posle, v smislu člena 11 te uredbe neposredno ali posredno prejel navodila od upravnih organov ali sodišč Združenih držav Amerike, ali za uporabo zadostuje, da je namen ravnanja gospodarskega subjekta EU tudi brez takih navodil spoštovanje sekundarnih sankcij?
2. Če bo Sodišče na prvo vprašanje odgovorilo v smislu druge možnosti: ali člen 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 nasprotuje razlagi nacionalnega prava, v skladu s katero je subjektu, ki odpoveduje poslovno razmerje, dovoljena tudi vsakršna odpoved trajnega dolžniškega razmerja s pogodbeno stranko, ki jo je ameriški Office of Foreign Assets Control (Urad za nadzor tujih sredstev, v nadaljevanju: OFAC) uvrstil na seznam posebej imenovanih državljanov, in s tem tudi odpoved zaradi spoštovanja ameriških sankcij, ne da bi mu bilo treba navesti razlog za odpoved in torej ne da bi moral v civilnem postopku izkazati in dokazati, da razlog za odpoved vsekakor ni spoštovanje ameriških sankcij?
3. Če bo Sodišče na drugo vprašanje odgovorilo pritrdilno: ali je treba redno odpoved, ki je v nasprotju s členom 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96, obvezno šteti za neveljavno, ali je namenu uredbe zadoščeno tudi z drugimi sankcijami, na primer naložitvijo globe?
4. Če bo Sodišče na tretje vprašanje odgovorilo v smislu prve možnosti: ali to ob upoštevanju členov 16 in 52 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah na eni in možne odobritve odstopanj na podlagi člena 5, drugi odstavek, Uredbe št. 2271/96 na drugi strani velja tudi, če gospodarskemu subjektu EU ob ohranitvi poslovnega razmerja s pogodbeno stranko, ki je uvrščena na seznam posebej imenovanih državljanov, na ameriškem trgu grozi velika gospodarska škoda (v tem primeru: 50 odstotkov prihodkov koncerna)?

O b r a z l o ž i t e v:

Tožeča stranka je iranska banka, ustanovljena po iranskem pravu, in ima v Nemčiji podružnico s sedežem v Hamburgu, v kateri je zaposlenih 36 delavcev. Glavna dejavnost tožeče stranke je zunanja trgovina z Iranom.

Tožena stranka je hčerinska družba družbe Deutsche Telekom AG in eno največjih nemških podjetij za telekomunikacijske storitve s sedežem v Bonnu. V koncernu je po vsem svetu zaposlenih več kot 270.000 delavcev, od tega več kot 50.000 v ZDA, kjer koncern ustvari približno 50 odstotkov prihodkov.

Stranki sta sklenili okvirno pogodbo, na podlagi katere so lahko vsi priključki podjetja tožeče stranke na različnih lokacijah v Nemčiji urejeni z eno pogodbo. Tožeča stranka je v okviru tega pogodbenega razmerja pri toženi stranki naročila več izdelkov, ki jih je ta nato tudi zagotovila in zaračunala. Te pogodbe so izključna podlaga za notranjo in zunanjo komunikacijsko strukturo tožeče stranke v Nemčiji. Nemška podružnica tožeče stranke brez storitev tožene stranke – vsekakor trenutno – ne more poslovati.

Tožena stranka s tožečo stranko vsak mesec ustvari nekaj več kot 2000 EUR prihodkov. Tožeča stranka je toženi stranki vselej v roku in v celoti plačala svoje obveznosti.

Potem ko so ZDA leta 2018 odpovedale Iranski sporazum z dne 14. julija 2015 (Joint Comprehensive Plan of Action, skupni celoviti načrt ukrepanja; v nadaljevanju: SCNU) in so s tem ponovno začele veljati prvotne sankcije (Iran Transactions and Sanctions Regulations – ITSR), je tožeča stranka uvrščena na seznam sankcij (seznam posebej imenovanih državljanov in blokiranih oseb), ki ga je objavil OFAC (Office of Foreign Assets Control, Urad za nadzor tujih sredstev). Sankcije vključujejo tako imenovane sekundarne sankcije (secondary sanctions), ki osebam, ki niso ameriški državljani, prepovedujejo vsakršno poslovanje z iranskimi državljanji in podjetji, uvrščenimi na seznam posebej imenovanih državljanov in blokiranih oseb.

Proti Iranu so z učinkom od 5. novembra 2018 začele veljati nove ameriške sankcije, ki veljajo zlasti za finančni, bančni in naftni sektor. Veljajo tudi za tožečo stranko, ki ji je bil nato z učinkom od 12. novembra 2018 začasno onemogočen dostop do telekomunikacijskega omrežja Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT), zadruga, ustanovljene po belgijskem pravu.

Tožena stranka je z dopisom z dne 16. novembra 2018 s takojšnjim učinkom odpovedala vse pogodbe [...] (ni prevedeno). Tožena stranka je vsaj še štirim drugim strankam, povezanim z Iranom, in s sedežem v Nemčiji poslala enake dopise o odpovedi z istim datumom.

Vsem tem družbam je skupno, da so prav tako uvrščene na seznam posebej imenovanih državljanov in blokiranih oseb, ki so ga objavile ZDA. Tožena stranka je odpovedala pogodbe skupno desetim podjetjem, povezanim z Iranom.

Landgericht Hamburg (deželno sodišče v Hamburgu, Nemčija) je v postopku za izdajo začasne odredbe, ki ga je začela tožeča stranka, s sodbo z dne 28. novembra 2018 [...] (ni prevedeno) izdalo začasno odredbo, s katero je toženi stranki naložilo izpolnjevanje veljavnih pogodb do izteka rednega odpovednega roka. [...] (ni prevedeno) [...] (ni prevedeno)

Tožena stranka je z dopisom z dne 11. decembra 2018 [...] (ni prevedeno) poslala še eno odpoved. V tem dopisu je med drugim navedeno:

„[...] z dopisom z dne 16. novembra 2018 smo s takojšnjim učinkom odpovedali spodaj navedene storitve. Zgolj iz previdnosti jih s tem poleg tega odpovedujemo redno, na prvi možni datum.“

Pri nekaterih pogodbah so se redni odpovedni roki iztekli že 25. januarja 2019, 10. februarja 2019, 13. marca 2019, 10. in 25. septembra 2019 in 30. januarja 2020. Preostale pogodbe veljajo še do 22. avgusta 2020 oziroma 7. januarja 2021.

Tožeča stranka je na prvi stopnji predlagala, naj se toženi stranki naloži, naj pusti vključene vse pogodbeno dogovorjene priključke.

Deželno sodišče je toženi stranki naložilo, naj pogodbe izpolnjuje do izteka vsakega posameznega rednega odpovednega roka, v preostalem pa je tožbo zavrnilo. Štelo je, da je redna odpoved spornih pogodb s strani tožene stranke veljavna. Menilo je, da zlasti ni v nasprotju s členom 5 Uredbe št. 2271/96.

Tožeča stranka je zoper zavrnilni del te sodbe vložila pritožbo. Vztraja pri stališču, da je redna odpoved tožene stranke v nasprotju s členom 5 Uredbe št. 2271/96 in zato ni veljavna.

Tožena stranka je po razglasitvi sodbe deželnega sodišča enega od spornih priključkov zaradi izteka rednega odpovednega roka 10. februarja 2019 izklopila. Vsi drugi priključki so zdaj še vklopljeni.

II.

Odločitev v sporu je odvisna od razlage člena 5, prvi odstavek, Uredbe Sveta (ES) št. 2271/96 z dne 22. novembra 1996 o zaščiti pred učinki ekstrateritorialne uporabe zakonodaje, ki jo sprejme tretja država, in dejanji, ki na tej zakonodaji temeljijo ali iz nje izhajajo (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 10, zvezek 1, str. 75), kot je bila spremenjena z Delegirano uredbo Komisije (EU) 2018/1100 z dne 6. junija 2018 (UL 2018, L 199I, str. 1). Pred odločitvijo o pritožbi tožeče stranke je zato treba postopek prekiniti in na podlagi člena 267,

prvi odstavek, točka (b), in tretji odstavek, PDEU Sodišču Evropske unije predložiti vprašanja za predhodno odločanje.

Predmet spora med strankama je veljavnost redne odpovedi z dne 11. decembra 2018 [...] (ni prevedeno), s katero želi tožena stranka odpovedati svoje poslovno razmerje s tožečo stranko. Pravica do redne odpovedi pogodb, za katere se uporablja nemško pravo, nesporno izhaja iz splošnih dobavnih pogojev tožene stranke.

Tožeča stranka meni, da je odpoved v nasprotju s členom 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 in zato ni veljavna. Tožena stranka meni, da ne gre za kršitev člena 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96.

1. (a) Prvo vprašanje za predhodno odločanje:

Tožeča stranka trdi, da je bil edini razlog, iz katerega je tožena stranka odpovedala pogodbo, da ne bi kršila sekundarnih sankcij, ki so jih uvedle Združene države Amerike. Vendar tožeča stranka ni izkazala, da so ameriški upravni organi ali sodišča pred odpovedjo podali neposredna ali posredna navodila. Oberlandesgericht Köln (višje deželno sodišče v Kölnu, Nemčija) je v sodbi z dne 7. februarja 2020 [...] (ni prevedeno) zavzelo stališče, da se člen 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 v takem položaju sploh ne uporablja. Senat se s tem stališčem ne strinja, ampak meni, da že obstoj sekundarnih sankcij zadostuje, ker je mogoče samo tako učinkovito izvrševati prepoved spoštovanja takih sankcij, ki je cilj člena 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96.

(b) Drugo vprašanje za predhodno odločanje:

Za izvrševanje pravice do redne odpovedi, na katero se sklicuje tožena stranka, ni treba imeti razloga za odpoved. Tožena stranka meni, da to velja ne glede na člen 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96, saj ji ta določba pušča svobodo gospodarske pobude, da kadarkoli odpove poslovno razmerje s tožečo stranko. Njeni razlogi za to naj ne bi bili pomembni.

Pri tem se sklicuje na „Smernice – Vprašanja in odgovori: sprejetje posodobitve akta o blokiranju“ Komisije z dne 7. avgusta 2018 (C/2018/5344, UL 2018, C 277I, str. 4).

V njih je pod točko 5 navedeno:

„Ali akt o blokiranju obvezuje gospodarske subjekte EU, da poslujejo z Iranom ali Kubo? Kakšno stališče naj zavzamejo glede navedene ekstrasuteritorialne zakonodaje in akta o blokiranju?“

Gospodarski subjekti EU imajo pravico poslovati po lastni presoji, če je to v skladu s pravom Unije in veljavnimi nacionalnimi zakoni. To pomeni, da se

lahko svobodno odločajo, ali bodo začeli, nadaljevali ali prekinili poslovne dejavnosti v Iranu ali na Kubi, ter na podlagi ocene svojega ekonomskega položaja pretehtajo, ali bodo prisotni v tamkajšnjem gospodarskem sektorju. Akt o blokiranju je namenjen prav zagotavljanju takšnega svobodnega odločanja v zvezi s poslovanjem, torej da tovrstne odločitve gospodarskim subjektom EU niso vsiljene z navedeno ekstrateritorialno zakonodajo, katere uporabe pravo Unije zanje ne priznava.“

Več nemških sodišč skupaj s toženo stranko razume ta odgovor tako, da lahko tožena stranka brez navedbe razlogov kadarkoli izvrši svojo pogodbeno dogovorjeno pravico do redne odpovedi pogodb. Oberlandesgericht Köln (višje deželno sodišče v Kölnu) je v sklepu o mnenju z dne 1. oktobra 2019 [...] (ni prevedeno) izrecno zavzelo stališče, da je ta odpoved pogodbe mogoča tudi iz „razlogov, na katere vpliva ameriška zunanja politika“.

Senat meni, da je ta razlaga člena 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 glede na odgovor Komisije mogoča, vendar tudi v zvezi s tem meni, da ta določba v tem primeru ne izpolnjuje svojega namena. Zato se zdi bolj smiselna razlaga, v skladu s katero je odpoved, katere odločilni razlog je, da se spoštujejo ameriške sankcije, v nasprotju s členom 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96. Če pa zadevno dejanje temelji na zgolj ekonomskih preudarkih, ki niso konkretno povezani s sankcijami, ni v nasprotju s členom 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96, saj v nasprotnem primeru nikoli ne bi bilo mogoče odpovedati poslovnih odnosov z Iranom. To je tudi stališče nemške pravne teorije [...] (ni prevedeno).

Tožena stranka bi morala v skladu s tem stališčem izjemoma pojasniti svoje razloge za odpoved, vsekakor pa bi morala izkazati in po potrebi dokazati, da se za odpoved pogodbe ni odločila zato, ker bi se v nasprotnem primeru bala škodljivih posledic na ameriškem trgu. Senat meni, da brez teh pojasnil ni mogoče ugotoviti, ali je odpoved v nasprotju s členom 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96.

(c) Tretje vprašanje za predhodno odločanje:

Senat meni, da odpoved, ki je v nasprotju s členom 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96, ni veljavna. V nemškem civilnem pravu bi to izhajalo iz člena 134 Bürgerliches Gesetzbuch (civilni zakonik). Ta člen določa:

Pravni posel, ki je v nasprotju z zakonsko prepovedjo, je ničen, če zakon ne določa drugače.

Senat šteje člen 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 za tako zakonsko prepoved.

Vendar člen 9 Uredbe št. 2271/96 določa, da vsaka država članica določi sankcije za primer kršitve pomembnih določb te uredbe, ki morajo biti učinkovite, sorazmerne in odvrtačilne. Zvezna republika Nemčija je s členom 82(2), prvi stavek, Außenwirtschaftsverordnung (uredba o zunanji trgovini, AWW) v

povezavi s členom 19(4), prvi stavek, točka 1, in (6) Außenwirtschaftsgesetz (zakon o zunanji trgovini, AWG) opredelila kršitev člena 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 kot prekršek, za katerega je zagrožena globa v višini do 500.000 EUR.

Zato bi bilo glede na gospodarsko škodo, ki grozi toženi stranki v primeru izključitve z ameriškega trga, mogoče treba šteti za nesorazmerno, če bi se toženi stranki preprečila odpoved pogodbenega razmerja s tožečo stranko, namesto da bi se ji naložila (samo) globa. Poleg tega senat meni, da uredba ni neposredno namenjena varstvu tožeče stranke.

(d) Četrto vprašanje za predhodno odločanje:

Četrto vprašanje za predhodno odločanje je povezano z zadnjenavedenimi trditvami.

Senat meni, da so gospodarski subjekti EU, kot je tožena stranka, varstvu katere naj bi bila v skladu s preambulo namenjena uredba, zaradi prepovedi spoštovanja sekundarnih sankcij v dilemi. Če ravnajo v skladu s pravom EU, jim grozi izključitev z ameriškega trga; če spoštujejo sankcije, pa ravnajo v nasprotju s pravom EU. Ker se ameriške sankcije dejansko izvajajo, gospodarskim subjektom EU zato, če ravnajo v skladu s pravom Unije, morda grozi velika gospodarska škoda. Koncern Telekom ustvari 50 odstotkov svojih prihodkov na ameriškem tržišču. Senat meni, da pravica do povrnitve škode, ki je določena v členu 6 Uredbe št. 2271/96, ne izravnava zadostno tega tveganja. Enako velja za možnost odobritve odstopanj, ki je določena v členu 5, drugi odstavek, Uredbe št. 2271/96. Glede na namen uredbe, ki je preprečiti, da bi se sekundarne sankcije izvajale v razmerju do gospodarskih subjektov EU, bi morala biti praksa odobritve odstopanj dokaj omejevalna, tako da je verjetno kar nekaj argumentov za to, da zgolj gospodarska škoda, ki grozi, za odobritev odstopanja ne bo zadostovala. Zato je senat v dvomih glede tega, da je splošna prepovedi poslovnega razmerja s poslovnim partnerjem, ki poleg tega gospodarsko ni pomemben, katere cilj je preprečiti nevarnost za veliko gospodarsko škodo na ameriškem tržišču, skladna s svobodo gospodarske pobude, zaščiteno s členom 16 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, in načelom sorazmernosti, določenim v členu 52 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah.

2. Upoštevnost vprašanj za predhodno odločanje za postopek v glavni stvari:

Odgovori na vprašanja za predhodno odločanje so upoštevni za rešitev spora pred senatom, saj je od njih odvisno, ali je redna odpoved tožene stranke veljavna. Člena 7, prvi stavek, nemške Außenwirtschaftsverordnung (AWV), na katerega se prav tako sklicuje tožeča stranka, ni mogoče uporabiti za rešitev spora.

Člen 7, prvi stavek, AWV določa:

V zunanjetrgovinskem poslovanju je prepovedano podati izjavo, s katero nacionalni subjekt sodeluje pri bojkotu druge države (izjava o bojkotu).

Ne glede na to, ali je izjava o odpovedi sploh izjava o bojkotu v smislu te določbe, senat meni, da ima uporaba člena 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 prednost pred uporabo te določbe, kar pomeni, da redna odpoved tožene stranke, če je na podlagi člena 5, prvi odstavek, Uredbe št. 2271/96 veljavna, tudi ni v nasprotju s členom 7, prvi stavek, AWW.

Lauenstein
višji deželni sodnik,
predsednik senata

dr. Büßer
višji deželni
sodnik

dr. Brauer
višji deželni
sodnik

DELOVNI DOKUMENT